

Литвиненко Валентина Миколаївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри публічного та приватного права навчально-
наукового інституту права і соціальних технологій
Національного університету «Чернігівська політехніка»

МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Упродовж існування будь-яких правовідносин між їхніми сторонами можуть виникати спори (конфлікти). Залежно від виду правовідносин та їхніх учасників причини спорів (конфліктів) можуть бути різні. Способи вирішення таких спорів залежать від виду правовідносин. Найпоширенішим способом вирішення спорів (конфліктів) є звернення за захистом своїх прав до суду. Згідно зі ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. Однак, крім такого загального способу вирішення трудових спорів, є й інші способи, зокрема альтернативні.

Під альтернативними способами вирішення спорів у вузькому значенні слід розуміти систему неформальних позасудових процедур, спрямованих на вирішення або врегулювання спорів (конфліктів) без залучення державних юрисдикційних органів, що існують як альтернатива судовій формі захисту. У широкому розумінні до способів альтернативного вирішення спорів слід включати також і процедури, які інтегровані в судове провадження, однак вважаються альтернативою загальному порядку вирішення спорів у суді [2, с. 85]. Одним із таких альтернативних способів вирішення спорів є медіація.

В Україні правовою основою проведення медіації є Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 року, але пов'язувати ухвалення цього Закону з реальним використанням такої процедури не варто, оскільки вона використовувалася в Україні й до його прийняття.

Сам термін «медіація» походить від англійського слова «mediation», що в перекладі означає «посередництво». У Великому тлумачному словнику сучасної мови медіація – міжнарод-

не посередництво, мирний спосіб розв'язання міжнародних конфліктів за допомогою держави, яка не бере участі в конфлікті [3]. З огляду на таке трактування терміна «медіація» його значення зводиться до посередництва як способу вирішення спору.

Одноименний Закон медіацію визначає як позасудову добровільну конфіденційну структуровану процедуру, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [4]. З огляду на таке розуміння медіації можна визначити такі характерні для неї ознаки: добровільність, позасудовість, конфіденційність, процедурність. У літературі до ознак медіації належать: медіація є особливим видом переговорів, що мають певну структуру; обов'язкова участь медіатора; медіатор не є представником жодної зі сторін; медіатор сприяє сторонам у проведенні переговорів і досягненні взаємоприйнят-ного рішення; медіатор не досліджує докази й не встановлює факти; медіатор не примушує сторони до прийняття певного рішення та не надає поради щодо можливих варіантів рішень; медіатор не виносить обов'язкового для сторін рішення; активна роль самих сторін у переговорах щодо самостійного пошуку можливих рішень [2, с. 103]. Як бачимо, у процедурі медіації задіяний посередник – медіатор.

Згідно із Законом України «Про медіацію» медіатор – спеціально підготовлена нейтральна, незалежна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію. Однак, крім медіатора, Закон України «Про медіацію» визначає такі категорії, як сторони медіації і учасники медіації. Сторони медіації – фізичні, юридичні особи або групи осіб, які звернулися до медіатора (медіаторів) чи суб'єкта, що забезпечує проведення медіації, з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору) між ними шляхом проведення медіації та уклали договір про проведення медіації, а учасники медіації – медіатор (медіатори), сторони медіації, їхні представники, законні представники, захисники, перекладач, експерт та інші особи, визначені за домовленістю сторін медіації [4]. Очевидно, що учасники медіації є ширшим поняттям, яке стосується і медіатора, і сторін медіації та інших осіб, сторонами ж медіації є сторони конфлікту (спору).

Задовго до ухвалення згаданого вище Закону у 2014 році в Україні була створена ГО «Національна асоціація медіаторів України» (далі – Асоціація) на підставі рішення установчих зборів засновників ГО «Національна асоціація медіаторів України» від 20.08.2014 р. Основною метою діяльності Асоціації є сприяння становленню та поширенню медіації як ефективного підходу до вирішення і трансформації конфліктів у різних сферах життя, об'єднання фахівців у сфері медіації та розвитку професії медіатора на рівні світових стандартів, захист спільних інтересів її членів та представництво їхніх інтересів в Україні та за кордоном, а також розвиток культури діалогу [5]. Безперечно, створення Асоціації сприяло розвитку медіації в Україні та стало поштовхом для прискорення ухвалення нормативної бази для впровадження медіації в різних сферах життя на легальних засадах. Також ухвалення спеціального Закону спровокувало внесення змін до нормативно-правових актів, які врегульовують окремі види суспільних відносин. Зокрема, у Кодексі законів про працю додалася стаття 221¹ [6], у Земельному кодексі України – стаття 158¹ [7], які дають можливість врегулювати спори за допомогою медіації. Господарський процесуальний кодекс України [8], Цивільний процесуальний кодекс України [9], Кодекс адміністративного судочинства України поповнилися такою можливістю примирення сторін, як медіація. До того ж надана можливість проведення медіації нотаріусам, за умови їх попередньої підготовки [4]. У сфері надання соціальних послуг медіацію віднесено до одного з видів базових соціальних послуг [10].

З огляду на розглянуте можна стверджувати, що в Україні медіація має місце як і в реальному застосуванні, так і в правовому регулюванні цієї процедури не тільки спеціальним Законом України «Про медіацію», а й галузевими нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 06.04.2023).
2. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник / авт. кол.: Т. Білик, Р. Гаврилюк, І. Городиський [та ін.] ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Оdesa : Екологія, 2019. 456 с.

3. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://slovyk.me/dict/vts/медіація> (дата звернення: 06.04.2023).
4. Про медіацію : Закон України 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 06.04.2023).
5. Статут громадської організації «Національна асоціація медіаторів України». URL: <http://namu.com.ua/ua/info/namu/documents/> (дата звернення: 06.04.2023).
6. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 06.04.2023).
7. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#n3133> (дата звернення: 06.04.2023).
8. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 06.04.2023).
9. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 06.04.2023).
10. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 року № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#n317> (дата звернення: 06.04.2023).

Лопатинова Валерія Миколаївна,

здобувачка освіти факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Мітченко Катерина Вікторівна,

старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін
та психології професійної підготовки поліцейських

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЛЕЙ, ЯКІ ВИКОНУЄ ПОЛІЦЕЙСЬКИЙ ЗГІДНО ЗІ СТРУКТУРОЮ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Абсолютним і беззаперечним виступає факт того, що структурованість Національної поліції України зумовлена об'єктивно необхідним охопленням центральним правоохоронним органом держави як аспектів функціонування суспільних відносин, що можуть виступати об'єктами посягання під час скоєння правопорушень, так і аспектів діяльності безпосередньо підрозділів поліції, зокрема в питаннях їх підтримки, координації та забезпечення. Наявність структури в органах виконавчої влади нині є невід'ємним атрибутом усіх організаційних систем.